

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Izhaja vsako sredo.
Cene: Letno Din 32.—, polletno Din 16.—, četrtletno Din 9.—, inozemstvo Din 64.—, — Poštno-čkovni račun 10.603.

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška cesta 5
Telefon Interurbap 113.

Cena inseratov: cela stran Din 2000.—, pol strani Din 1000.—, četrti strani Din 500.—, 1/8 strani Din 250.—, 1/16 str. Din 125.—, Mali oglasi vsaka beseda Din 1.20.

Mašina odjeda kruh človeku.

Človeški duh neumorno raziskuje in snuje. Kar je iznašel učenjak ali tehnik, to izkorišča gospodarstvenik. Od leta do leta, od meseca do meseca se namnožujejo stroji, ki se jih poslužuje obrt, industrija in zadnji čas tudi poljedelstvo. Ti stroji se stalno spopolnjujejo, popolnejši izpodrivajo manj popolnega in manj uporabljivega.

Stroj izpodriva stroj, pa tudi človeka!

To izpodrivanje ni nobeno zlo, če ga posmatramo iz stališča napredujoče tehnike in vedno bolj naraščujoče gospodarske proizvodnje. Čim boljše kak stroj dela, čim več in čim naglejše proizvaja, tem boljše je to za gospodarstvo posameznikov in tudi celega naroda. Usodnejše pa je to izpodrivanje, če se vrši ne samo med stroji, temveč med stroji in ljudmi. Čim več strojev in čim popolnejši so, tem manj je treba ljudi pri proizvodnji pridelkov. Tako je postal v modernem gospodarstvu stroj najhujši konkurent človeka. V naslednjem nekaj številkih kot dokaz za to.

Industrija.

Poglejmo nemško industrijo. V Porurju sta bila v težki industriji, n. pr. pri pridelovanju premoga leta 1913 samo dva odstotka mehanizirana (samo s strojem proizvedena), leta 1927 pa 87%. Na Angleškem se je ta odstotek povečal od 19 na 70. S tem je tudi narasla količina izdelkov. V Porenju je ena delovna šifra leta 1913 pridelala 943 kilogramov, leta 1928 pa 1191 kilogramov. Drug primer iz jeklarnic: Thussenova jeklarna v Hambornu je nekdanj z 10.000 delavci proizvajala 75.000 ton jekla, danes z 9900 delavci 170.000 ton. Skrajšal se je tudi čas izdelovanja. Tako se n. pr. v izdelavi železniških blagovnih vagonov danes v 8 do 4 urah izdelata toliko, za kar se je prej rabilo 24 dni.

Poljedelstvo.

V dokaz hočemo navesti številke iz države, kjer je poljedelstvo najbolj industrijalizirano, to so Zedinjene države Beverne Amerike. Tamkaj je bilo leta 1918 v uporabi samo 80.000 traktorjev, leta 1929 pa jih je bilo 852.000. S traktorji se orje, in brana dvakrat tako hitro kakor s konji. Še več človeške in živalske sile prihrani kosilno-mlatilni stroj, ki potrebuje za svoje delo komaj

šesti, odnosno peti del časa, ki so ga potrebovali prejšnji stroji. Tako se človek in njegova moč in njegovo delo vedno bolj izpodriva iz poljedelstva. Čeprav se je površina obdelane zemlje razširila od 300 milijonov na 353 milijonov oralov, je 4 milijone ljudi zgubilo posel in zaslužek v poljedelstvu ter so odšli v mesta, kjer so pomnožili število proletarijata. V Ameriki je potreben samo eden delavec ob času žetve za 60 hektarjev, med letom na 300 hektarjev, v naših krajih pa je za to treba dva/setkrat toliko delavcev. Posledica raztolmačenih razmer v Ameriki je, da so pridelovalni stroški pšenice padli za 9 do 14 odstotkov. Naši kraji niso več sposobni vzdrževati konkurence ameriškega žita.

K spremembi vlade na Madžarskem. Madžarski ministrski predsednik grof Bethlen, ki je po 10 letnem vladanju odstopil radi finančne krize. (Zgoraj.) Novi madžarski ministrski predsednik grof Julij Karoly, ki je prevzel nalogo sestave nove carske vlade. (Spodaj.)

Ne samo kapitalizem, tudi socializem to podpira.

Stroj, ki bi moral biti človeku v podporo, mu je postal najhujši tekmeč, ki mu odjeda kruh. Čim več je in čim popolnejših strojev, tem manj ljudi najde zaslužek v industriji, obrti in tudi poljedelstvu. V tem tiči eden poglavitnih vzrokov rastoče brezposelnosti, ki se pojavlja zlasti v industrijskih državah. Ni pa samo brezsrčni kapitalizem, ki se poslužuje stroja, da si zaslužni človeka, tudi socializem in boljševizem vršita isti način proizvodnje. Zmerjata kapitalizem, da je krut proti delavcu, ravnata pa ravno tako kakor sebični kapitalizem. Ruski boljševiki, ki hočejo uresničiti socialistično državo, naročajo pri evropskih in ameriških kapitalistih stroje, ki imajo namen povečati produkcijo, število zaposlenih delavcev pa znižati. Čim bolj se Rusija industrijalizira, tem bolj tam raste število ljudi brez dela in jela. In boljševiki industrijalizirajo vse, tudi poljedelstvo. Kmeti domi so izginili ter morali napraviti prostor fabrikam žita. Največja takšna fabrika je na Kavkazu, ki obsega 62.000 hektarjev obdelovalne zemlje. Koliko kmetov delavcev je bilo potrebnih in koliko časa so morali delati, da so zorali in obsejali to zemljo. Boljševiki so naročili 460 traktorjev, potrebno je bilo samo 2500 delavcev, in vsa ogromna zemljiška ploskev je bila zorana in obsejana. Ruski kmet, delavec, dekla in hlapec pa ne najde dela in hodi okoli razcapan in gladen. Tako si socializem in kapitalizem podajata roke, dajajoč prednost mašini ter odrivajoč človeka od dela in zaslužka.

*

V NAŠI DRŽAVI.

Kraljeva zahvala ob priliki 10 letnica. Ob priliki desetletnice vladanja Nj. Vel. kralja Aleksandra I., je na vladarjev naslov prišlo mnogo čestitk iz države in zunaj nje, ki izražajo zvestobo in vdanost kralju Aleksandru I. ter mu žele dolgo življenje, srečo in napredek. Po najvišjem nalogu kralja Aleksandra je izrazila kraljeva pisarna zahvalo vsem posameznikom, ustanovam in drugim za poslano čestitke.

Začasno znižanje državnih izdatkov. Hooverjev načrt za odložitev plačeva-

nja vojnih odškodnin je hudo zadel finančni in gospodarski položaj naše države. Jugoslavija izgubi za eno leto znatne dohodke, katere je prejela na račun vojne odškodnine od Nemčije. Radi odložitve plačevanja vojne odškodnine je sklenila vlada, da bo do konca tega meseca izvedla začasno znižanje vseh državnih izdatkov.

V DRUGIH DRŽAVAH.

Novo očiščeno bolgarsko sobranje (parlament) je imelo 20. avgusta prvo sejo.

Prva pomoč Nemcem. V Baselu v Švici so se posvetovali pet dni zastopniki inozemskih bančnih skupin z zastopniki nemških bank in so se zedinili na to, da se podaljšajo Nemcem krediti za 6 mesecev, računano od dneva podpisa pogodbe. Upniki v inozemstvu prejmejo od Nemcev zanesljiva jamstva. Nemčija razglasa, da ni povsem zadovoljna z baselskimi zaključki, ker je dosežena le začasna finančna rešitev.

Nemški narodni socijalisti pod vodstvom Hitlerja so prejeli od Brüningove vlade zaslužen brc. Znano je, kako so hoteli Hitlerjevi narodni prenapetosti potom ljudskega glasovanja izsiliti odstop pruskega deželne zbornice, a so pogoreli: Zadnje dni je pozval Hitler kanclerja dr. Brüninga, naj sprejme tudi narodne socijaliste v vlado, ker je brez njih v Nemčiji vsaka vlada nemogoča. Hitlerjeva ponudba je bila od strani vlade zavržena s pripombo, naj se narodni socijalisti nikar ne napihujejo, ko je vendar pokazalo ljudsko glasovanje v Prusiji, da njihova moč naglo kopni.

Odstop madžarske vlade Zadnjič smo poročali o nevdržnem gospodarskem položaju, v katerega je za Nemčijo zašla tudi Madžarska. Celih 10 let je vodil grof Bethlen krmilo madžarske politike, iz sedanje finančne zagate ni znal pravega izhoda in radi tega je njegova vlada odstopila 18. avgusta. Regent Horthy je sprejel Bethlenovo ostavko in je poveril sestavo nove vlade bivšemu zunanjemu ministru grofu Juliju Karoly, ki je sestavil vlado. V sedanji vladi so prejšnji ministri, izvzemši tri nove.

Prijateljska pogodba med Francijo in ruskimi sovjeti. Od leta 1918 naprej so bile razmere med Francijo in boljševiki precej napete. Šele v zadnjem času so pričele prodirati v javnost vesti, da sta se sestali Francija ter Rusija v prijateljskem smislu na trgovinskem trgu. Trgovinskemu zblizanju je sledila prijateljska pogodba, ki je bila zadnje dni podpisana v Parizu, ki obvezuje Francijo in sovjete do najbolj stroge nevtalnosti za slučaj, če bi ena izmed držav bila napadena, od tretje države, ali od skupine držav. Ako je omenjena pogodba sigurna istina, sta postali največji doseženi nasprotnici v Evropi — prijatelji.

Italija bo igrala 26. avgusta v domovini najbolj moderno vojsko z aeroplani. Italiji se ne godi v finančnem oziru niti za las boljše nego Nemčiji ter Madžarski, a vendar naravnost izmeta denar za oboroževanje na morju

ter na kopnem in v zraku. Dne 26. avgusta bodo pričele v Italiji velike zrakoplovne vaje, katerih se bo udeleževalo 600 bojnih aeroplanov. Nad mesti Bologna, Firenca, Ferrara, Pisa in Turin se bodo vršili aeroplanski napadi, obenem pa se bodo skušala mesta tudi braniti. Pri teh vajah se bo izvajal nov način napada iz zraka takole: Aeroplani bodo leteli nizko nad zemljo in bodo skušali, da se skrivajo za naravnimi in umetnimi predmeti. Krila letal bodo tako pobarvana, po slučaju potrebe, da ne bo mogoče spoznati aeroplanov iz višine. Napadalne skupine letal bodo natančno prilagojene zemlji in bodo streljale med poletom na obe strani s strojnimi. Dvigajoč se, bodo spuščala letala bombe s plini, ki bodo za slučaj resnične vojne prodrli v še tako prikrita kote in pomorili vsa živa bitja.

Iz španske republike. Večkrat smo že naglašali, da vlada med španskimi meščanskimi republikanci in katalonskimi delavskimi avtonomisti veliko nasprotje. Malo pred predložitvijo ustavnega načrta ustavotvorni skupščini pa sta se pobotala začasni predsednik španske republike Zamora in vodja Kataloncev »strice« Macia. Komisija, ki je izdelovala novo ustavo za špansko republiko, je gotova in je ustavni načrt predložiti ustavotvorni skupščini.

Glavne določbe ustavnega načrta španske republike so sledeče: Španska država je centralistična in bodo pokrajine (provincije) in občine naravnost podvržene osrednji oblasti. Posamezne pokrajine, ki posedajo posebno kulturo, zgodovinsko in gospodarsko obeležje, lahko postanejo avtonomne, a njih pravice mora potrditi država. Državno pravo je nad avtonomnim. Državne vere ni. Vsa veroizpovedanja se smatrajo kot društva, ki so podvržena splošnim državnim zakonom. Država ne podpira cerkve, razpustila bo vse redove in njih premoženje zaplenila. Odpravijo se plemiški naslovi. Vsak državljani, moški kot ženska, ako je izpolnil 21 leto, ima volilno pravico. Pravico, biti izvoljen, ima vsak državljani obojega spola, ako je dovršil 23. leto. Volilne pravice nima vojaštvo. Predsednik republike mora biti star 40 let in se izvoli potom ljudskega glasovanja na dobo šest let. Nihče ne more biti izvoljen za prezidenta dvakrat zapored. Predsednik republike imenuje in svobodno odstavlja predsednika vlade in ministre. Predsednik republike pa ne more postati: vojak, duhovnik ali član bivše španske vladarske rodbine.

Vodja indijskih nacionalistov se je skujal. Vodja indijskih nacionalistov Gandhi se je skujal in odklanja pohod na konferenco za indijsko ustavo v Londonu. Podkralj Indije, lord Wellington, je poslal Gandhiju pismo, v katerem mu prigovarja, naj se odloči za resno delo v korist Indije, da prejme ta v okvirju angleškega vladarstva (imperija) dostojen položaj. Indijski nacionalisti so zopet na razpotju: ali naj pričnejo z novim izvajanjem bojkota napram Angležem; ali naj sodelujejo pri ustvarjanju indijske ustave v Londonu.

Polek spora med Vatikanom in Rimom.

Pred sklepom lateranske pogodbe.

Pred tedni so zrl katoličani celega sveta s skrbjo na Rim, ker se je raznesla resnična vest, da je leta 1929 med Vatikanom in italijansko državo sklenjena pogodba medsebojnega sporazuma v resni nevarnosti. Niti sedaj ni mogoče prerokovati, kako bo ta sporna zadeva končala. Mi hočemo podati v naslednjem za lažje razumevanje položaja pregled, kako so se razmere med Vatikanom in Rimom pod fašistično vlado časovno razvijale.

Znano je, da tišči in pritiska Italijo od leta 1922 peta fašizma in da je fašizem edina stranka, kateri je priznana pravica obstoja v Italiji.

V starem Rimu so nosili pred vladarjema rimljanske republike — konzuloma kot zunanje znamenje oblasti nad življenjem ter smrtjo zveženj palice, iz katerih je gledal konec sekire. Ta zveženj palice s sekiro se imenuje v italijanskem jeziku fascio (fašo) in po tem je nazvana tudi stranka fašistov, ki so res palica in sekira za celo Italijo in osrednjo Evropo.

Pri lateranskih pogajanjih med papežem in fašistovsko vlado leta 1929 je šlo za rešitev rimskega vprašanja. Leta 1870 so zasedle čete italijanskega kraljestva Rim in dale novi Italiji glavno mesto.

Papež, ki je bil do tedaj tudi svetni vladar nad Rimom in bližnjo okolico, je bil z zasedbo dropan svoje posesti in omejen le na Vatikan. Ne gre za to, da bi rabil papež kot vladar duševnega Kristusovega kraljestva, še posebne dežele — Kristusovo kraljestvo ni od tega sveta, — vsekakor je pač nevredno, ako je on kot Zveličarjev zastopnik na zemlji in kot predstavnik najvišje oblasti tega sveta, podrejen svetnemu vladarju. Se že spodobi, da poseda papež svojo lastno posest, kjer lahko biva tudi kot svetni vladar neodvisno od vsake druge nadoblasti. Celi svet je že hrepenel po rešitvi rimskega vprašanja, ki bo podelilo papežu med svetom položaj, ki mu gre po dostojanstvu. Po prizadevanju sedanjega sv. očeta Pija XI. je prišlo 11. februarja leta 1929 do pomirjenja med Vatikanom in Rimom. Fašistična vlada je šla celo tako daleč, da je določila 11. februar kot državni praznik mesto 20. septembra, ko je bil Rim leta 1870 odzvet papežu.

Po lateranski pogodbi.

Od omenjenega pomirjenja potečeta komaj dve leti. V lateranski pogodbi (konkordatu) priznana katoliška akcija deluje naprej v smislu Cerkve. Vedno večje število lajkov se zaveda, da je treba sodelovati pri ogromnem delu Cerkve in slediti klicu sv. očeta. Katoliška akcija rodi uspehe, vzbudi se delavnost katoličanov, naraščaj duhovskega stanu vedno bolj narašča.